

SERPENS NIGER SVARTE ORM

I VÄSTERLED ANNO 1717

* en betraktelse i juletid *

Alf Gunnarson

2017

FÖRORD

Den här berättelsen har varit på väg att skrivas länge. En del har jag redan berört i tidigare uppsatser, men först nu blir det en mera djuplodande beskrivning. Redan för tjugo år sedan (i runda tal) fick jag en släktkedja av Leif Vörde som berörde hans och vår släkt och den gick mycket långt tillbaka i tiden. Ända till 1500- talet.

Här kommer den där släktgrenen att beskrivas utförligt, vid en tidpunkt som ligger trehundra år tillbaka: år 1717. Då fanns den tredje och fjärde generationen fortfarande kvar i Kvistbro socken i Närke, med omnejd. Huvudpersonen i den här berättelsen, Jesper Isacsson Quist, är mitt påfund. Likaså de rollfigurer han gestaltar. Övriga personer - och de situationer de befinner sig i – är historiskt korrekta, med ett undantag, vilket tills vidare inte avslöjas.

Berättelsen utgår från anfadern och kyrkoherden i Knista socken, Jacob Petri Rondelitus och hans pionjärverk, från den tid då han var skolmästare i Södertälje: dramat "Judas Redivivus" (1614). Jacob föddes år 1580 och växte upp i Ekers församling. Hans far hette Petrus. Vare sig moderns eller hustruns namn finns i arkiven, vilket är att beklaga. Utifrån mina syskons och min plats i släktkedjan, är Jacob Petri Rondelitus vår: MFFMMMMMMF, där M står för mor och F för far. (D och S här nere står för dotter och son).

Mariestad runt årsskiftet 2017/18 - Alf

SLÄTKEDJA		
Jacob Petri Rondelitus i Knista	F	F
Maria & Johannes i Kvistbro	D	M
Agneta & Erik i Kvistbro	D	M
Margareta & Olof i Långsmon	D	M
Greta Maria & Abraham i Långsmon	D	M
Maria Catharina & Lars i Borgan	D	M
Lena Cajsa & Carl i Eriksåsen	D	M
Carl Gustaf & Gustava i Barrud	S	F
Johan & Augusta i Barrud	S	F
Birgit & Gunnar i Vallsjöbol	D	M
Bernt & Birgitta i Barrud bl. a.	S	S

Namnet som står först visar "rakt nedstigande",
respektive "rakt uppstigande led".

INNEHÅLL

PRO LOGG

LOGGBOK

Del A

DEL B

DEL C

ETC

EPI LOGG

MDCCXVII [1717]

Kyrkoherden i Knista
JACOB PETRI RONDELITIUS
(Född i Runby, Eker 1580)

Dottern i Knista	gift med	Kyrkoherden i Kvistbro
MARIA JACOBIDOTTER		JOHANNES ISACI KROKMODERUS
(Född 1625 i prästgården)		(Född 1612 i Kråkemo)

Kyrkoherden i Kvistbro	gift med	Dottern i Kvistbro
ISAC J. JONSSON QUIST		AGNETA JONSDOTTER
(Född 1647 i prästgården)		(Född 1655 i prästgården)

Deras son:
Före detta fältprästen
JESPER ISACSSON QUIST (37)

Kapten Samuel von Sporre anno MDCCXVI:

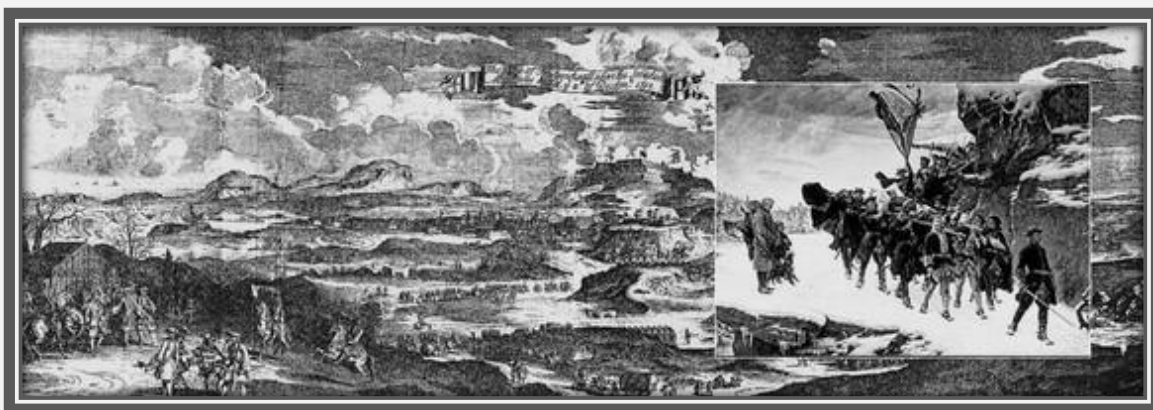
"Then Canalien & Jeppen
pastor hocus pocus, fili jocus
PONS QUISTIANUS
whar en sluger Jäfwel"

PRO LOGG

“Patriarken Jacob hade tolv söner (med tre kvinnor):
Ruben, Simon, Levi, Juda, Dan, Naftali, Gad, Asher,
Isaskar, Sebulon, Josef och Benjamin”.
(Första Moseboken)

Lokalpatriarken uti Knista socken
Jacob Petri Rondelitus hade en hustru
samt döttrar och söner i många led.

FÖRE DETTA OCH FRAM FÖR ALLT

Belägringen av Fredrikstens fästning 1718. Infälld: Gustaf Cederströms tavla – Karl XII bärs hem.

Fältpastorn Jesper Isacsson Qvist fick inte följa med Carolus Rex och den trasiga svenska armén på den stridslystne konungens sista fälttåg. Redan 1716 fick Quisten respass, efter att ha tjänat Konungen och Kyrkan under fyra år. Hans "militära" karriär hade inletts 1712 och det var Närke-Värmlands regemente han tjänat. Själv kallade han sig gärna kaplan (som de finska andliga kollegorna) men i hans fall var det mera för att fastställa sin egen status - att stå på samma trappsteg som en kapten. Han var lite grann på det sättet: något högmodig och mera framfusig än ödmjuk och det var förstås egenskaper som i viss grad misspydde hans andliga CV.

Det gamla Lund, med domkyrkan i centrum.

Det militära gästspelet avslutades – som redan sagts - med ett snöpligt inställt framträdande i Lund på sensommaren 1716. Till detta lär vi återkomma.

Jesper Isacsson Qvist fick kännedom om Karl XII: s frånfälle den 10 december 1718. Vid den tiden hade han i någon mån återfått den heder

som han blivit berövad två år tidigare. Han formulerade sig med följande väl valda ord, av vilka det framgår att han möjligen riskerade att åtalas för posthum majestätsförbrytelse. "Varav hjärtat är fullt, talar stiftet", menade Jesper Isacsson Quist och med stiftet avsåg han ingenting annat än pennan.

Som i Syne detta beskådas.
Tack, o Herre, att folket benådas!
Båren och bärarne i processionen
får mig att djärvas den här reflexionen:
"Carolus Rex. Hör detta sanningsrekviem!
Förr bar det alltid bort, och längre bort –
nu äntligt, med fötterna först, bärs du hem!"

Gustaf Cederströms tavla I repris (beskuren).

Den som tror sig ana att Jesper Isacsson Qvist hade inspirerats av Anna Maria Lenngren och hennes "Cornelius Tratt", får inte glömma att fru Lenngren föddes flera decennier senare. Möjligen kan det skönjas ytterligare någon antydning till karaktärsdrag hos missfirmaren/sanningssägaren, såsom att vara före sin tid. Den som lever och läser vidare får se!

ETT ÖDESDIGET SPEKTAKEL I LUND 1716

FYRTIO ÅR EFTER DET STORA SLAGET DÄRSTÄDES

Jesper Isacsson Quist hade rikliga mängder transsubstantiellt nattvardsvin i sina ådror. Hans mors morfar, Jacob Petri Rondelitus, var kyrkoherde i Knista församling under sextonhundratalets första hälft, varefter söner och svärsöner hade samma uppdrag i hemsocknen, Kvistbro och på andra ställen. Jacob Petri (Son till Petrus) började sin bana som skolman (rektor) i Södertälje. Under den tiden – eller närmare bestämt 1614 – skrev han och lät sina skolgossar uppföra ett drama som han kallade "Judas Redivivus" (Den återupplivade Judas) och det är ett ganska förfärligt verk, som trots detta räknas som epokgörande i den mycket tidiga svenska litteraturhistorien. Rondelitus blandade friskt i detta teaterstycke. Han

hämtade stoff ur bibelns båda testamenten, ur medeltidens sägner och antikens Oidipus. I denna soppa fanns såväl Moses som Judas samt allehanda trolltyg och Djävulen inblandade.

Huvudpersonen Judas dödade sin far, gifte sig med sin mor och var allmänt jävlig mot munkarna i den orden han själv tillhörde. Trots detta hyllade han klosterlivet, vilket såklart var en ros till det katolska och en känga mot reformationens läror. En sens moral, bland flera, var att föräldrar borde aga sina barn, på det att dessa icke måtte hamna i helvetet. Framtagna i modernt ljus kan de där moraliska slutsatserna bara betraktas som synnerligen långsökta, rent befängda och i högsta grad sjukt omoderna. Man tänker: Var det så där Rondelitius- Quist- familjerna uppfostrade sina barn?

Förhoppningsvis inte!

En gång (2006) besökte Kaisa och jag Knista.

Vi var på hemväg (till Skövde) från Örebro, läste kartan och fastnade för Knista, eftersom det, med tillägg av ett ynka litet "d", var vår hemmabana för golfspel.

Vi kom dit, fann kyrkan last, men gav inte upp. Kaisa, som älskar sådana där småluriga problem, drog på sig regnjackan och knackade dörr i kyrkans grannskap. I Församlingshemmet blev det napp! Hon hamnade mitt i ett Symöte, där församlingens mödrar sysselsatte sig, under överinseende av (en kvinnlig) präst och en (manlig) före detta kantor och skollärare i Knista.

Det var kantorn som fick uppdraget att visa oss vad som var sevärt. Han var en vänlig själ och han syntes glädja sig åt att få ge oss en privat lektion i socknens, församlingens och kyrkans historia. När våra frågor tagit slut och utförliga svar lämnats, antydde jag att det skulle vara intressant att få lyssna hur kyrkorgeln lät. På frågan, vad vi önskade höra, nämnde jag J. S. Bachs Toccata och Fuga i d moll. Kantorn tittade lite överseende på mig och förklarade att nämnda Toccata förvisso gick i d moll, medan Fugans grundtoner var tonsatta i a dur.

I alla fall sparkade han av sig skorna, satte sig tillrätta och improviserade musikstycket med skicklighet och elegans. Historiens vingslag överröstades snart av orgelns brus i dur och moll och det var en högtidsstund av yppersta klass. Den hängivne, hembygdens son, hanterade orgeln så känsligt och varsamt med sina händer och fötter, utan skor, men med strumpor som liknade hemstickade raggsockor.

Lund, på sensommaren 1716:

Jesper Isacsson Quist (36) har redan fått två varningar, signerade av regementschefen och fältprosten - kontrasignerade av en adjutant i konungens stab. Förseelserna var båda föranledda av "på gränsen till ogudaktiga, i någon mån contra- carolus- aktiviteter, icke specificerade".

Det politiska läget är detta: Storryssen själv, tsar Peter, är på besök i Köpenhamn. Den danske kungen och tsaren har inte mycket mer gemensamt än att de ser Karl XII som en maktgalen tyrann, inte olik dem själva. I september sitter Dansken och Ryssen och planerar illasinnade dåd mot Skåne och Sverige.

Vår man – kaplanen från Nerike - har trots sitt något svärtade rykte, tillsammans med andra pastorer kallats till fältprostens kvarter i Kävlinge, för att delta i ett prästerligt högtidlighållandememorandum i Lund, föranlett av det förhållande, att det fyrtio år tidigare utkämpades ett slag i staden, under vilket stora delar av de danska och svenska härskarorna förblödde, till ingens egentliga nytta.

Kan detta verkligen vara något att fira? tänkte Jesper Isacsson Quist, men han tog sig, glad i hågen (vilket något förvånade honom) dit, i avsikt att en gång för alla bli förlåten för de små felstegen i det förgångna. Nu befinner han sig, på ont och gott, i Lund. Inspirerad av sin mors morfar (Rondelitus) presenterar han utkastet till en enaktare med titeln "Carolus Rex XI Redivivus". Han hyllar den gamle konungen och skönmålar dennes tid så till den grad att den nuvarande Rexens bedrifter framstår som en lång rad av misslyckanden, även om Narva var ett undantag som bekräftade regeln.

Den gamle fältprosten rynkade både panna och ögonbryn och meddelade att han ville tänka på saken, vilket han inte behövde, eftersom han kort därefter blev befriad från detta huvudbry.

En av nu varande Carolus Rex: s adjutanter fick nämligen nys om denna känsliga sak, kallade till sig fältprosten och gav denne order att (utan omsvep och dröjsmål) avlägsna Jesper Isacsson Quist ur alla de finnasdes rullor över härskarans andliga företrädare.

Så kom det sig att vår kaplan blev arbetslös och snart befann sig i sin barndoms och ungdoms nejder uti Nerike. Ansåg han nu slaget förlorat eller reste han sig? Han reste sig!

Svenska svarta ormar kan vara av två slag: huggormar (vipera berus) eller snokar (natrix natrix). Så orättvist är det ordnat i naturen, att snokarna, utifrån mänskliga synsätt, begåvats med ett överflöd av goda egenskaper, medan huggormarna nästan uteslutande fått de dåliga attributen.

Före detta kaplanen Quist från Quistbro fick efter hemkomsten kännedom om att han i årtal - hemligen - hade kallats "Svarte Orm" av såväl befäl

som manskap. Aldrig att man hade tilltalat honom så, men väl viskat det bakom hans rygg. Quisten (som han också kallades helt öppet) hade till och med blivit karaktäriserad som en svart snok. Det var ju ändå skönt, tänkte han, att inte behöva bli skälld för huggorm. När allt detta nu tillkännagavs och bekräftades av sanningsenligt folk, blev han först förolämpad, senare likgiltig och ännu senare, så sakta, smickrad av tillmålet/ hederstiteln. Likheten med en lantlig prästman är rätt slående, tänkte han. Den mörka kostymen och den vita kragen som oftast var smutsgul till färgen.

Symboliken i det gamla testamentet, med ormens tvivelaktiga uppsåt i Edens lustgård, tog han med ro. Byt ut ormen mot en svartrock, tänkte han och kunde inte hålla sig för skratt. Värre budskap hade väl framförts i predikstolarna under årens lopp! Det var rent av något vackert i den omarbetningen av det gamla testamentet. Den gode snoken (fanns det snokar på Edens breddgrader?) maskerad till en präst, som aningslöst uppmanar Eva och Adam att äta en exotisk frukt. Alla (inte minst snoken) är helt omedvetna om att detta råd skall orsaka ett gigantiskt syndafall, med konsekvenser nästan i klass med den Stora Smällen (the Big Bang). En tanke får fäste i hans lättleda hjärna.

Min Gud! Du har måhända planer för mitt fortsatta liv. På våren 1717 beger sig Jesper Isacsson Quist till Örebro.

Gravyr: Örebro 1700 (Suecia antiqua et hodierna (K. B)

Det må vara att Jesper Isacsson Quists heder hade naggats betydligt i kanten, men han var ingen slagen man och utfattig var han inte, eftersom han levte ett enkelt liv, utan några utsvävningar av något slag. Orättvis behandling, tänkte han, kan bemötas med att slå tillbaka eller förlåta, eller kanske något mitt emellan: lämna det negativa bakom sig och se framåt. Hans samvete var rent, nattsömnen god, så också aptiten på det lekamliga och på livet. Vad gott kan komma ut av de erfarenheter jag berikats med? Så gick tankarna, när han packade sin ränsel inför ett besök i staden.

Örebro var en hamnstad, inte i någon vidlyftig bemärkelse, men det fanns en insjö (Hjälmar) in på knutarna och en å (Svartån) som genomflöt staden. Hjälmar var lite som örebroarnas eget "mare nostrum". Från hemsocknen hade Jesper Isacsson Quist två färdssätt att välja på: en vattenled och en vägled. Den här gången valde han den smala vägen – landsvägen – och kom till Örebro den 30 april 1717.

Anmärkning: Sjön Hjälmar (Hjelessjön) var vid den här tiden som störst. Drygt 150 år senare skulle sjön sänkas betydligt (1, 3 meter) och bli till såväl yta som djup betydligt mindre.

"En bra karl reder sig själv", är ett av alla dessa uttryck som mer eller mindre allvarligt har använts genom tiderna. För Jesper Isacsson Quist (37) var det nu ett behov att sätta detta motto i fokus. Han ville verkligen vara oberoende och han ville inte ligga någon till last. Han ställde kossan till stadens mest anlitade rederi och förhörde sig om möjligheterna, inte att transportera gods, utan att skaffa sig ett transportmedel.

Kanske, tänkte han, har man någon begagnad roddbåt att hyra ut till en (i överförd bemärkelse) skeppsbruten, före detta andlig landkrabba uti den svenska armén. På rederiet möttes hans förfrågan med viss tvekan. Hade man att göra med en blivande konkurrent som var i färd med att lägga grunden till ett företag inom denna redan hårt utsatta bransch? Jesper Isacsson Quist avisade dessa farhågor såsom synnerligen ogrundade. Min avsikt, förklarade han, är icke att transportera vare sig folk, fä eller fraktgods. Mitt syfte kan jag av sekretesskäl ej närmare belysa, utom det, att det ligger just i den nyss nämnda sfären. Och den sfären inrymmer, närmare bestämt? undrande den förbryllade skeppsredarkamreraren. Ert rederi, herr Rederlighet, hedras - hur som helst - av en redbar, rent av redobogen, redan ratad av orediga, redlösa djävulens redskap (nu tog jag kanske i, hann han tänka) i beredskapens tjänst - - misskund, jag ber - - jag red visst vill - - jag vill i stället precisera mitt ärende: Giv mig ett flytetyg att förhyra under juni och juli innevarande år, då jag under

överinseende av den Högste, vill beträda ännu obruten mark i den allmänna upplysningens tjänst? Det där sista var en nödlögn. Han kunde inte gärna rakt på sak säga: Min plan är en båtresa – en botresa!

Jesper Isacsson Quist återvänder med ett kontrakt i fickan. Från den 1 juni 1717 har han rätt att fritt förvalta en så kallad Svartå- snipa, sex alnar lång, halvannan aln bred, högst halvannan fots djupgående, två sittbräden (varav ett löstagbart), två åror, överbyggd smärre ruff i fören, en mast (tre alnar) och en enkel segelduk (3/4 kvadratstänger). Seglet får han så att säga på köpet. I nuläget tror han sig inte vara i behov av detta. Men man vet aldrig! Den totala vikten skattas till 1 skeppund, eller 20 lispund. Hyran sätts till två daler carolin, med reservation för eventuell ytterligare devalvering (man vet inte vad von Görtz har i kikaren).

Lade sig nu Jesper Isacsson Quist uppå sitt sofflock och lät tiden ha sin gång? Nej!

Landskapskartor. Sent 1600- tal.

LOGGBOK
DEL A

Denna och följande kartor: Farleden Hjälmar- Vänern (1671).

Jesper Isacsson Quist hade en del att bestyra och en båt att bestycka den första veckan i juni 1717. Fredagen den 1 juni begav han sig återigen till Örebro, hämtade ut sin lilla hyrskuta och började rusta den för resan västerut.

Kristi Himmelfärdsdagen (Ascensionis Domini) inföll år 1717 den 30 maj. Kanske var det den första metardagen utmed Svartån, så som seden var i Finnerödja i vår barndom. Vi kanske inte åkte till Visjön eller någon annan Pöl just den dagen, men det var som en märkesdag, för att sommaren så smått var på ingång. År 1717, liksom i vår tid, följde Pingsthelgen tio dagar efter Kr. H. Den 9 juni var det således Pingstdag (Pentecoste) och den 10 juni (2 Pentecoste).

QUISTE - QUO VADIS?

Quisten – vart går du? Vart är du på väg? Det hade börjat som en spontan tanke som växte till en idé som blev till en plan, vilken nu är på väg att genomföras, utan att någon annan än han själv och hans vän, sedan ungdomsåren – Jeremias i Trosvisa – vet någonting. En hemlig resa, med hyrd roddbåt, utrustad med två sittbräden, en täckt miniruff, två åror och ett segel (bara för syns skull). Packningen är begränsad till det allra nödvändigaste, vilket i princip innebär extra kläder och lite torkat ätbart (en fårbog och skeppsskorpor). Övrig föda (minsta möjliga) och husrum kommer att skaffas allt efter omständigheterna.

Jeremias i Trosvisa är en pseudonym, antagen av Levi Rud. Ericsson, med rötterna i den västgötska staden Skara. Levi R. E. kom till Kvistbro strax efter sekelskiftet (1600/ 1700) Han var då en nybliven, något skoltrött, fattig student i Skara. Under ett sabbatsår var han därefter informator till Jesper

Isacssons yngre syskon. Levi och Jesper var årsbarn på ett år när och de möttes första gången i Kvistbro sommaren 1702, blev senare studentkamrater i Uppsala och gick därefter skilda vägar fram till den tidpunkt, där vi nu befinner oss – nådens anno 1717.

Plan A. innebär en lång resa: Örebro – Kvistbro – Toften – Skagern – Väneren – Mariestad. Denna plan kommer att genomföras, om Gud vill och tiden samt vädret tillåter. Plan B. är lika med plan A. Dock avslutas resan i Ribbingsfors, strax före den vida Vänerens vatten. Under sådana förhållanden kommer återresan att ske i samma vatten som ditresan. Kan plan A. förhoppningsvis genomföras, kommer återresan att ske landvägen, över Hova, Bodarne och Vretstorp, förutsatt att transport av båt och två båtsmän kan ordnas inom den ekonomiska ram som resenärerna vid den tiden har att rätta sig efter.

Är det en nöjesresa? Det är de resandes ensak att uttala sig om, men mycket tyder på att det, tvärt om, är en form av pilgrimsresa, där ingalunda målet, men väl (sjö) vägen är själva meningen med färden. Jesper Isacsson Quist har känt ett kall från den Högste att botgöra de brister och svagheter som bringat honom i obalans med livet. Levi R. E. har inte känt av något kall av detta slag, men han tänker som så, att vännens Carl Kall är även hans. De båda är i status jämbördiga. Dock: I det företag som förestår framträder de som Herre (Jesper) och tjänare/ kalfaktor (Levi R. E.). Deras relation är som den mellan Miguel Cervantes "Don Quijote" och hans väpnare "Sancho Panza". I det fallet har tjänaren en åsna. I vår berättelse kan kanske, lite långsökt, roddbåten ersätta åsnan. En roddbåt mellan två ö- tappar! ☺

Vi kan emellertid inte förvänta oss några dåd, värdiga Don Quijote, i den här berättelsen. Don Quistus från Kvistbro har helt andra syften med sin resa, eftersom ridderlighet inte är hans stånds främsta mål. Han vill helt enkelt - och just "enkelt" bör betonas - göra bot för oförrätter han visserligen inte gjort sig skyldig till, men väl blivit anklagad för, under parollen: en tids liv under enklast tänkbara, gärna obekväma, villkor, med lekamliga försakelser, intill hungerns smärtgräns! Alltså: det är sannerligen ingen lustresa vi har i vardande. Fast kanske ändå - - att den ljuva sommar nalkas, med lust och en del fägring. Välkomna ombord!

I den följande loggboken är det i regel Jeremias i Trosvissa (Levi R. E.) som skriver. Här kommer innehållet bara delvis till synes. För att det ska bli någorlunda förståeligt/ obegripligt har det mesta översatts till modernt stavad svenska, vilket inte hindrar att gammal- svenska och latin smyger sig in här och var.

QUIDQUID LATINE DICTUM EST, ALTUM VIDETUR

(Allt som sägs på latin låter djupsinnigt)

Namnet togs efter Runnby (i Ekers socken) där han växte upp. Trettionio år gammal blir han utnämnd till kyrkoherde i Knista pastorat, en post som han innehar under fyrtyotre (43) år och då ska man komma ihåg att han började en ny karriär, när han kom till Knista år 1619. Vid den tiden var Knistas kyrkoherde herre över tre socknars kyrkoverksamhet: Hemsocknen samt Hidinge och (fram till 1650) även Kvistbro. Han är prostens som styr över tre socknars kyrkoherdar, komministrar och adjunkter. Hans pastorat anses kanske inte som likst i Nerike, men snudd på!

Jacob Petri Rondelitus växte upp i en tid, när den katolska läran hade kastats ut ur Sverige bara ett par mansåldrar tillbaka. Folk vande sig inte vid något nytt på så kort tid. Ett av landets mera blomstrande kloster (Riseberga) hade legat på söndagsfärdsavstånd från Knista. Krigen, som var mera regel än undantag då för tiden, fick på 1600- talet "religion" som förtecken. Under första halvan av Rondelitii ämbetsperiod pågick det väldiga religionskriget – det trettioåriga. Det talades nog inte bara religion runt prostens middagsbord i Knista. Politik var säkert ofta på tapeten.

År 1614 befann sig Rondelitus i Södertälje, efter prästvigning i Uppsala och ett års studier i Tyskland. I Södertälje hade han tjänst som "ludi magister" eller "ludi moderator" (spelmästare) och det står skrivet att han "ofta fick sköta mässan I S:t Ragnhilds ärevördiga kyrka, åt den myndige prosten Wattrangius i Södertelge". Det var vid den tiden som Rondelitus skrev sitt drama "Judas Redivivus" och lät sina stackars gossar uppföra detta förfärliga skådespel (sid 7 här uppe).

Hemma I Knista, står det vidare "lefvde han i idylliskt lugn, omgifven af en stor familj, maka., söner, döttrar och mågar, alla prester och prestfruar". Vilket gäng! tankar man. Vilket kotteri det måtte ha varit! Tänk er en söndagsmiddag: i salen sitter tre, fyra, fem präster och deras fruar och alla är väldigt mycket släkt med varandra. "I Jesu namn till bords de gick och Gud välsignade den mat de fick" (tempusändrad måltidspsal, nr 484 i 1937 års psalmbok). Barnen/barnbarnen, var höll de hus? Någonstans!

För balansens skull vill jag citera andra versen av den framtida Gustaf Frödings *Våran Prost*. "Så fort han får prästrooken på, /vi andra känna oss ynkligt små, /men prosten likasom växer, /för då är han prost från topp till tå / och det en hejdundrande prost ändå / i stort pastorat med annexer. Jag glömmer väl aldrig i all min dar, / hur vördig han var / här om sistens, i kappan och kragen, / hur världens barn, han malde i kvarn / och läste för köttet lagen! Och prosten grät - / tacka för det, / han talte om yttersta dagen!"

VID TAFFELN UTI KNISTA

Vi får försöka presentera några av de präster och prästfruar som satt runt familjen Rondelitii (Senior) söndagsmiddagsbord I Knista, ungefär i mitten av Rondelitus Knista- tid. Söndagen den 17 augusti 1645: Det fanns extra skäl

(förutom att det var elfte söndagen efter trefaldighet) att fira den dagen. Det hade undertecknats ett fredsavtal onsdagen före, i Brömsebro. Sverige fick Danmark att överlämna de gamla före detta norska landskapen Jämtland och Härjedalen samt Gotland och Ösel och som gräddde på moset, landskapet Halland på trettio år, i svenska händer (läs Axel Oxenstiernas – även om det var drottning Kristina som var Regina). Det var nog något att fira i Knista och på andra ställen. Fast kanske inte i Falkenberg, Varberg och Halmstad. Man vet inte.

Vad man däremot – som författare och läsare, bör veta, är att de följande kortfattat tecknade personerna omöjligen kunde sitta vid samma matbord, eftersom deras åldrar avsevärt avviker från en och samma mansålder. De presenteras här i den ordning de händelsevis blev synliga i det Nät av information som numera står till buds.

JOHANNES ISAACI KROKSMODERUS

Johannes är 32 år, prästvigd 1641 och sedan dess komminister i Kvistbro socken samt trolovad med dottern i Knistas prästgård, Maria Jacobidotter Rondelitus (20).

Senare: År 1651 blev Johannes (eller Jöns som han kallades) kyrkoherde i Kvistbro pastorat som då skildes från Knista.

”Herr Jöns var en rask och drifting man som hade mycket att förbättra bland den tidens plumpa och ohyfsade skogsfolk och fick därför stundom heta hård och styfsint - - På herr Jöns tid byggdes nuvarande träkyrka.” (Slut citat). Barnen i familjen kallade sig Quist i efternamn. Sonen Isac blev sedermera kyrkoherde i Kvistbro, sonen Olaus häradsskrivare och dottern Brita prästfru (Klingius) i Kräklinge.

ISAC QUIST

(född 1647) fick följande omdöme: ”Allmänt älskad af församlingen, emedan han med vänlighet försökte vinna det som fadern med hetta näppeligen fick se: ljus och ordning hos ett folk som hittills i sina skogar legat barbariet nära”.

Om Kvistbro socken:

”Före reformationen voro en stor del af socknens hemman lagda under Riseberga kloster och voro deras landtboar förbundne att till Bernhardiner-nunnornas förplägning lämna sin afrod och dagsverk. När Riseberga 1559 blef konung Gustafs arf och eget, så fingo bönderna detsamma utgöra till konungen” - - ”Socknen har ock sina sägner, som anknyta sig till folkets vidskepliga tro - - en bergspets, kallad Trollkarls Klint, från hvars topp man ser Örebro och Hjelmaren - - sommartiden äger man därifrån och andra kullar en omväxlande och ljuflig prospect. Tjufbergs/ Borgaresjö-skansen, så kallad därför att, enligt gammal sägen, Örebro borgare legat där i forskansningar mot fienden och att stora rikedomar skola här ligga begrafna under stenhoparne”.

ANDREAS OLAI RONDELITIUS

Kyrkoherdeson här, född omkring 1660. Prästvigd i Strängnäs 1684. Adjunkt i V:a

Vingåker 1684 och i Blacksta 1689. Huspredikant hos greve Bonde på Vibyholm 1693. Nådårspredikant i Skagershult 1698. Vald till komminister här samma år, men drunknade (och tillträdde ej). Gift med Elisabet Olofsdotter.

Greve Bondes Vibyholm, på 1670- talet. Där var Andreas Rondelitus i tjänst på 1690- talet. (Slottet, så som Erik Dahlbergh föreställde sig detsamma).

OLAUS JACOBI RONDELITIUS

Kyrkoherdeson i Knista, född omkring 1630. "Komminister här 1665 och kyrkoherde 1668. Död 1681. Begravd i Vintrosa, vid sidan af Henricus och Kumblaeus". Petrus efterlämnade änkan Katarina Månsdotter och sju barn. Hon gifte om sig med kyrkoherde Edsbergius.

"Olaus R. skall hafva fällt några äreröriga ord om biskopen, därför att denne under nådåret efter Jacob Rondelitus tagit prostetunnorna, hvilka sonen ansett böra tillkomma enkan sub annis gratiae".

JACOB RONDELITIUS

Kyrkoherdeson i Knista, född 1657. Komminister i Svennevad 1691. Kyrkoherde här 1709. Död 1729. Gift med Maria Hum(b)la, dotter till komministern i Svennevad, Peter Hum(b)la.

PETRUS PETRI RONDELITIUS

Kyrkoherdeson i Vintrosa, född 1673. Komminister här 1699- 1717. Gift med Katarina Kullberg. "Förlorade, 8- årig sin fader, men fick uppfostran av styffadern, kyrkoherde Edsbergius". Prästvigd i Strängnäs 1694, då han av biskop Benzelius uppmanades att "icke vänja sig att vid predikan titta uti pappret". Detta var en tämligen mild förmaning i jämförelse med den som riktades till blivande komministern i Östra Vingåker (Lindgren) "att ej sig förhäfva och stoltizera i predikstolen".

Knista tidigt 1900- tal. Infälld: medeltidskyrkan (modell).

T h: Utmejslat. Kanske det närmaste vi kan komma, en bild av Jacob P. Rondelitus.

Gamla komministergården i Knista.

Interiörer från Knista och exteriör Kvistbro

Den gamla Kvistbron (tidigt 1900- tal).

Denna bild och här nere: Kvistbro kyrka. Interiör i modern tid.

Hidinge gamla kyrka och klosterruinen i Riseberga.

Fakta till det föregående avsnittet: Ur Strengnes stifts Herdaminen och bilder från Västernärkes hembygdsförening, Svenska kyrkan och Länsstyrelsen i Örebro län samt vykort.

framfart till lands, lika lite som stritt motvatten i en svart å.

To. /Jeremias I Trosvisa

Tre dagar i Kvistbro, varefter färden fortsatte.

JER. 4: 1- 2.

SICUT ET NOS DIMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS

Efter trenne ljusa natters sömn uti Quisti Magister Pater Domus, med torra kläder försedda (samt ombyte i ruffen tillfinnandes) samt vid gott lynne, vilja vi ta oss de vidare äventyren an.

Målet för dagen är Teen Lacus. Bärare till båt och rusting i förväg beställda. Mot eftermiddagen regnskur (ej åska). En tätvuxen gran uti vår Herres hage skyddar oss från vätan. Från myggsvärmarne äro vi föga skyddade!

M. Junius 17 /Jeremias I Trosvisa

JER. 5: 1- 2.

ET NE NOS INDUCAS IN TENTATIONEM: SED LIBERA NOS A MALO

Magister Quistus informerar: Vi befinna oss för stunden marginellt närmre Guds Himmel än till förne – icke desto mindre synes Laci Toften vattenspegel ligga gott och väl trettio (30) famnar över Lacus Hjelmaren.

Det är en fröjd att segla. Gaudeamus igitur! Vi känna oss manade att stämma upp en hymn: "Det är skimmer i molnen et glitter i sjön / det är ljus over stränder et näs / et omkring står den härliga skogen grön / bakom ängarnes gungande gräs".

Ti. /Jeremias I Trosvissa (et framtida Gustavus Fröding)

JER. 6: 1- 2.

QUIA TUUM EST REGNUM, ET POTESTAS ET GLORIA, IN SAECULA, AMEN.

I det vi närma oss Lacus Skagern, planerar Magister Quistus, med hörande av undertecknads gillande/ ogillande de närmaste dagarnas schema. Vore vi i behov av vila och ville den vilan, om så, ske uppå en närkingsk, vämeländsk eller västgötsk strandremsa?

Vår farkost kan icke kallas bräcklig. Dock att färd på öppen Skager- sjö vore våghalsigt intill galenskapens gräns, varför vi vilja smyga nära Värmelands strand. Hittills ingen fara å färde. Vår Herre har ett finger (för att inte säga en hel hand) med i det Spelet.

O. /Jeremias I Trosvisa

Så långt komna i denna reseskildring är det tid att göra en summering samt förklara några av de eventuella otydligheter som förekommit.

Färden har varat i drygt två veckor. Jesper Isacsson Quist och Levi R. Ericsson ligger i god takt med sin tämligen obefintliga tidsplan. De befinner sig på Skagern, ungefär halvvägs till Mariestad. De har efter hand fyllt på sitt enahanda matförråd (torkad fårfiol och dylikt samt skeppsskorpor), likaledes fyllt sina vattensäckar med färskt och friskt vatten varje morgon. De sanitära behoven har också tillgodosetts, så gott det låtit sig göra under så pass primitiva förhållanden.

På kvällarna har de sett till att snipan placerats så horisontellt som möjligt och har de därefter, liggande skavfötters på durken, höljda av var sin filt, sovit i sina reskläder. Om risk för regn förelegat, har de vänt fartyget upp och ner samt lagt lite vasstrån på marken. Kappsäckarna har (som vanlig) fungerat som huvudkuddar. Sålunda rustade har de skådat mot Himlen, vilken varit helt dold av den durk som i detta läge blivit deras tak.

Quistus har ännu inte fullt ut informerat sin medberoende broder Levi (som spelar rollen av tjänare) om meningen med resan. Kanske är han själv inte helt på det klara med de svaren, men det torde vara tydligt att han är en sökare som, efter motgångarna året fore, i stället för att ruva på hämndaktioner, vill bli tillfreds med sig själv. Han söker återfå den balans i tillvaron som var på väg mot instabilitet och olust. Här ute på sjön Skagern känner han att hans personliga vågskålar återigen, inte bara kommit i jämnvikt. Den skål som rymmer positiviteter lyfter med lätthet den motsatta skålens tyngd.

Våra resenärer har hittills träffat bara ett fåtal människor. De båtbarare som anlitats har inte ställt några frågor, ej heller de bönder, husmödrar, drängar och pigor, hos vilka de utbett sig färskt vatten, emellanåt även en mjölkskvätt. Deras klädsel avslöjar inte någonting, eftersom de (givetvis) lagt sina kragar djupt i sina ränslar och att de för övrigt är enkelt klädda, som borgare eller någorlunda väl beställda, lägre tjänstemän i Staten. Om de framdeles bleve sporda om sina avsikter och annat, skulle de förklara sig vara ute på hemligt – dock i inget avseende fientligt – uppdrag av en hög Herre, vars namn de var förhindrade att meddela. Vi gör oss därmed inte skyldiga till lögnaktigt tal, förklarade Quistus, eftersom den höge Herrn i själva verket är allas vår Herre. Vi är som två *Pecten jacobaeus* (pilgrimsmusslor), forstatte han, utsända av aposteln Jacob, slutna inom våra skal – restriktiva med orden, intill gränsen för total tysnad.

I det sammanhanget erinrade sig Jesper Isacsson Quist sin mormors far, patriarken i Knista, Jacob Petri Rondelitus. Hans reskamrat var, som före detta informator i familjen Quist, väl insatt i dessa familjeförhållanden och de båda resenärerna började nu, fritt ur minnet, recitera stycken ur det gamla dramat "*Judas Redivivus*". Replikerna blandades med glada skratt och lustiga kommentarer, utan att man för den skull vanhedrade minnet av den gamle författaren och prästen.

JER. 7: 1- 2.

VENTIS SECUNDIS – TENE CURSUM

(Vid gynnsamma vindar, håll kursen)

Vår färd väster ut fortsätter oförtrutet. Vind i ryggen och hissat segel!
Vi lägger till uti en vik vid Södra Råda. Beser kyrkan och imponeras
storligen av dess utsmyckning. I sanning en äkta sevärighet!

Magister Quistus, så ljus som sommarnatten i sitt sinne! Allt grubbel syns som bortblåst. Skojar om skeppare i allmänhet, kaparkaptener i synnerhet och särskilt den på Skagerack verksamme Lars Andersson Gathe (Lasse uti Gatan). Kunde vi kanske göra något kap här på Lacus Skagern? skrockar Quistus och byter av undertecknad vid årorna.

To. /Jeremias I Trosvissa

Dagen efter, fredagen den 21 juni var det vindstilla. Våra resenärer rodde med lätta årtag fram till Varsundet, där de fann en grund vik med sand så fin, att den kunde nyttjas till fyllnad i timglas. De ankrade sin båt, 20- 30 alnar från land, tog av sig sina kläder och tvättade dem rena, hängde tvätten på tork och satt därefter oblygt nakna, dock med ryggarna mot varandra, i det lagom svalkande vattnet och mådde mycket gott.

Följande konversation följde:

Mag: Tänk dig, min vän, att du vore en Jesu lärjunge. Vilken skulle du vilja vara?

Jer: Jag ville, jag vore Judas!

Mag: Huru härmed?

Jer: Quiste, du frågar icke vilken Judas.

Mag: Saliga äro de trosvissa! Knappast Taddeus? Återstår Iskariot!

Jer: O, sancta Simplicitas! Du är en mästare.

Mag: Så låt oss träda in i ett rollspel, i vilket du framträder såsom Judas i Skara!

Jer: Ha, ha, ha – min Herre - utmaningen antagen!

Mag: Om din uppgift vore att, uti en och samma person agera i ännu en roll. Vilken?

Jer: Det dunkelt sagda, är det dunkelt tänkta. Hur menar min Herre?

Mag: Vi äro tvenne personer. I aktstycket förekommer tre roller - en huvudroll och två underordnade roller.

Jer: Vilken är den andra?

Mag: Tomas Tvivlaren, utan vilken detta spel bleve mjäkigt intill ointresse.

Jer: Vågar jag spørja om din egen roll i detta drama?

Mag: Jag är Jesper Quistus!

Jer: Så . . . du avser att spela dig själv?

Mag: Ser så ut!

Jer: Sic! Spelet kan börja. Anhåller dock ödmjukt att få tala på dialekt.

Mag: O, Herre min Skapare! Skall ock jag tala mitt ursprungs folkliga tungomål?

Jer: Det skulle i akt och mening – med all respect – underminera trovärdigheten i skådespelet.

Mag: Hmmm - - (tänker) - - dessa västgötar, skall de aldrig lära sig?

Jer: Så, Dominus major, tala. Din tjänare hör!

Mag: Vi föreställa oss stående inför en publik!

Jer: I detta tillstånd, Quiste?

Mag: Nix, pix! Vi äro klädda som en kaplan och en kalfaktor, båda uti tjänst.

Jer: Min djärva gissning, magister! Jag är kalfaktorn?

Mag: Se, så! Äro vi redo?

Jer: Potius sero quam numquam (bättre sent än aldrig)!

Mag: Qualis dominus, talis servus (sådan herre, sådan dräng)!

Dialogen fortsatte - - och fortsatte.

De agerande var så uppfyllda av sitt skådespel att de glömde tid och rum. Först när halva viken låg i skugga insåg såväl magister som lärjunge (lärjungar) att detta inte dög. Det var dags för kvällsbestyr. Som på kommando reste sig båda, stod en kort stund med ryggarna mot varandra, kände samma mänskliga behov och kastade sitt vatten rakt ner uti Lacus Skagern. I motljuset västerut tedde de sig som en staty i dublett: Duquesnoys "Manneken Pis" i Flandern.

Lättad från trycket, utropade magister Quistus: Libertas, libertatis! Detta är friheternas frihet!

AUT VIAM INVENIAM AUT FACIAM

Magister Quisti vägar äro outgrundliga! Tydligt är dock att vi närma oss en tidpunkt, då beslut om forsatt plan är ovillkorligt. Den första trefaldighetsveckan, vilken infallit under vår Lacus Skagern- färd går mot sitt slut.

Väntar tvenne helgdagar: Söndag samt Sanct Hans / Johannes
Döparens dag, vilka tillbringas skall uti närheten av natursköna
Ribbingsfors, vid porten till eller porten från Lacus Skagern. Här är i
sanning Gudagott att vara!

Våra resenärer, med trefaldig renhet vad gäller kroppar, kläder och sinnen, befinner sig i gränstrakter. De har lämnat värmländskt "territorialvatten", till förmån för västgötskt dito och befinner sig i resans tredje landskap. Under helgen skall ett beslut fattas. Ett - av två - alternativ är att vända på kuttingen och återvända samma väg. Det andra är att utsträcka resan till Mariestad, en av Skaraborgs mera lysande pärlor. Den närliggande Vänerns yta ligger drygt 40 alnar lägre än Skagerns, vilket är en omständighet i sammanhanget.

JER. 9: 1- 4.
OMNIA MEA MECUM PORTO
(Allt som är mitt bär jag med mig)

Efter tvenne (ev. trenne) vilodagar befinna vi oss denna Sanct Hans Dag uppå en sandstrand nära Ribbbingsfors: Magister Quistus har fattat beslutet att icka fatta beslut och utropar: "Innan vi kasta loss, låt oss kasta lott. Slumpen må fälla avgörande!"

Ur pungen framtages ett kopparmynt (se sidan 12). Om denna sida (aversus) blir synlig, fortsätta vi vår sjöresa till Mariestad, om vi – å andra sidan – skådar den andra sidan (reversus), nödgas vi att baklänges göra vår resa i retur. Topp? Topp!

Magister Quistus kastar kopparslanten upp i luften och den – – – landar på högkant och förblir så stående i det lösa underlaget. Ingen sida synes mera än den andra. Hur skulle detta uttydas?

Ty jag säger Dig (sade Quistus): Tag detta som ett tecken att kompromiss må ske! Vi skola göra både och & varken eller! Vårt fartyg skall återvända. Vi skola fortsätta vår färd till sjöss, dock inte i egen (hyrd) skuta.

[M. /Jeremias i Trosvissa](#)

Så kom det sig att våra vänner snart befann sig på en Vänerseglare, som utgått från Kristinehamn och hade Mariestad som mål. Fartyget var lastat med trävaror. Jesper Isacsson Quist och Levi R. Ericsson – som nu blivit sig själva igen - hade tagit på sig sina ämbetsdräkter, kragar inkluderade, och fick gratis skjuts, mot löfte att till skepparen avgiva några kopparmynt, att av denne läggas uti hemstadens Lusseask.

Den lilla svartå- snipan överläts till en Skagernfiskare från Delebäck som inte kunde motstå frestelsen att företa en i stort sett kostnadsfri Lustresa till Örebro, vilket varit hans dröm – han förstod egentligen inte varför - sedan barndomen. När nu tillfället yppades sig, såg han sin chans och tog detsamma i flykten. Man måste våga, yttrade fiskaren och lovade, på heder och ära, att återlämna skutan i befintligt skick till rättmätig ägare i Örebro.

De båda prästerna besåg såväl Storön som Torsön (och landfasta stränder) från däckets på S/S Khn, stannade två dagar i Mariestad och såg det som fanns att se, tackade varandra för väl förrättat värv och återvände, var och en till sitt, i Levis fall till den lilla sockenkyrka i gedigen sten vid kanten av Kinnekulle, vilken var hans

fasta punkt i tillvaron, som kyrkoherde i socken. I framtidens predikningar återvände han allt som oftast – allegoriskt - till de händelser han varit en del av sommaren 1717, då han tagit fritt från sin ordinarie tjänst.

Jesper Isacsson Quist fick liksom "börja om från början, börja om på nytt". Han återvände till fadershuset, fick tjänst som extra (oavlönad) adjunkt i Kvistbro, varefter en komministertjänst (som resultat av slumpen) blev ledig i en närliggande socken. Han sökte och fick den.

Några år senare hände sig detsamma med kyrkoherdetjänsten, i en ännu mera närliggande socken. Den lediga platsen blev hans och därefter besatte Jesper Isacsson Quist densamma, till den dag, då vår Herre behagade skilja honom från alla jordiska plikter.

Mot slutet av sitt eget, som han skämtsamt kallade det, "nådeår" (1718) fick han vetskap om att den i många avseenden olyckssalige monarken fallit i den slutliga Farstun och skrev den dikt vi såg i början av denna berättelse (sidan 7).

CUIUSVIS HOMINIS EST ERRARE, NULLIUS NISI INSIPIENTIS IN ERRORE PERSEVERARE

(Vem som helst kan fela men ingen, utom
dåren, framhärdar i sina fel)

EPI LOGG

På hösten 1726, under utsortering av gamla papper, fann kyrkoherde Jesper Isacsson Quist sitt gamla utkast "Carolus Rex XI Redivivus" som väckt så mycken kalabalik i Lund tio år tidigare. Pappret var lite skrynkligt, varför han placerade det innanför husförhörsbokens pärmar. Och där låg pappret länge.

År 1730, när Jesper Isacsson Quist skulle fira sin femtioåriga födelsedag, hittade han det numera slätstrukna, enda exemplaret av "Carolus Rex XI Redivivus" i kyrkboken och inspirerades att skriva ett nytt, som han kallade identiskt detsamma, bara med den ändringen att Rex XI blev Rex XII.

Så här ståtligt såg försättsbladet ut (här transkriberat till modernt språk):

CAROLUS REX XII

REDIVIVUS

FÖRFATTARE

OCH ANSVARIG UTGIVARE

JESPER ISACSSON QUIST

PERSONERNE

HANS MAJESTÄT

HENNES MAJESTÄT

KUNGLIGA HÖGHETER

KORALER & PSALMER

1697 ÅRS UTGÅVA

Nu fruktar ni kanske att jag ska tvinga på er en lång och plågsam läsning om en gammal monarks tvivelaktiga liv och leverne. Ingen fara! Här ska bara återges en översiktlig sammanfattning av pjäsen – vilken presenterades för Jesper Isacsson Ouists gäster anno 1730, på hösten.

Det var förresten i samma veva som den danske kung Fredrik avled (han som hade besök av tsar Peter 1716).

T v: Fredrik IV av Danmark. T h: Ulrika Eleonora (Karl XII: s syster och kortvariga efterträdare).

“Carolus Rex XII Redidvivi” var i mycket, för att inte säga i väldigt mycket, sin verklighets motsats. Här följer alltså en kort sammanfattning av Jesper Isacson Quists verk:

15 år gammal

tänder tronföljaren eld på det gamla slottet Tre Kronor.

16 år gammal utlyser han en arkitekttävling:

Vem får bygga det nya slottet “Nya Tre Kronor” ?

17 år gammal ser han grunden läggas till det nya slottet.

18 år gammal begär han sig Turkiet, enleverar en mycket ung (15) och mycket vacker dam ur den allra som mest lysande seralj.

19 år gammal, efter att ha tillbringat någon tid i Stralsund, återvänder monarken till Stockholm med sin trolovade.

20 år gammal gifter han sig med den enleverade, vars riktiga namn han förträngt. Hon får heta “Regina Carolina”.

21 år gammal (Regina Carolina 18) flyttar kungaparet in i det halvfärdiga Nya Tre Kronor. Kungen förklarar för sitt folk (inklusive adeln) att krig är honom helt främmande.

“Fred till varje pris!” är hans valspråk.

22 år gammal blir han far och utropar det klassiska: “Detta skall hädan efter bli min musik!” Arvprinsen kallas Karl XIII.

24 år gammal, blir kungen far till ännu en prins som får heta Karl XIV.

När kungen är 26 år gammal, förklarar danskarna att de har återtagit Skåne och Blekinge samt Halland på trettio år. Kungen avvisar denna propå “såsom befängd” och kungahuset berikas med en prinsessa som kallas Carola och alla glömmer danskarnas tilltag i söder.

28 år gammal tillskriver kungen den ryske Tsaren och meddelar kort och gott att han marginellt justerat den svenska gränsen i öster och annekterat staden Sankt Petersburg, i avsikt att nyttja Vinterpalatset som lustslott för sin närmaste familj, inklusive delar av hovet.

28,1 år gammal skriver han ett nytt brev till Tsaren med texten “Jag skojade bara” översatt till ryska (liksom det första brevet).

När kungen är 30 år ung (som han numera understryker) föds det tvillingar (gossebarn) till den kungliga barnkammaren.

De kallas Karl XV, respektive Karl XVI.

30 år gammal återinför kungen, på tillskyndan av Adeln (och i någon mån Prästerna) den katolska religionen i Sverige. Klostren restaureras och bemannas med både munkar och nunnor.

32 år gammal har kungen, hans drottning, prinsarna och prinsessan blivit så omåttligt omtyckta och av den stora allmänheten så omhuldade, att alla de fyra stånden med acklamation beslutar att kungamakten för all framtid skall gå i arv "såvida Caroliner av Caroli Rex XII hus och släkt finnas att tillgå."

Utan att egentligen ha ansträngt sig, har kungen tio år senare så mycket makt som en kung någonsin kan få. Folket har (genom sina stånds successiva beslut) gjort honom i praktiken enväldig.

- - - -

Detta var en yttlig besiktning av Jesper Isacsson Quists "Carolus Rex XII Redivivus".

Pjäsen var befriad från varje form av kritik mot kungars makt och annat världsligt förtryck. Adeln framstod som en givmild, ödmjuk, nära nog from och rättvis klass och frommast av alla de fyra stånden var förstas Kyrkan, som gav hopp och tröst åt borgare och bönder i alla de Gudi behagliga former.

Återstår att säga: När Frans G. Bengtsson skrev andra delen av Röde Orm (och senare verk) bodde han i en flygel med utsikt mot sjön Skagern, i Ribbingsfors.

Svarte Orm i denna berättelse avser Svartån (i Närke).

Samtliga kartbilder är från Lantmäteriet.

FELIX SIT ANNUS NOVUS!

2017-12-31 / Alf